

EDGAR ALLAN POE - HAVRAN

LITERÁRNÍ TEORIE

Literární druh a žánr:

baladická lyricko-epická báseň (poezie)

Literární směr:

vydáno r. 1845; romantismus

Slovní zásoba:

metafory, charakteristický verš (hlavně opakování jeho závěru "never more" - v překl. "nikdy více"); naprosto precizní popisy

Rytmus, verš, rým:

8-stopý trochej; charakteristické závěry veršů

Lyrický subjekt:

autor – hl. postava (v -ich formě) – osamělý muž

Motivy:

smrt, tma, ztracená láska, bolestné vzpomínky, pohádkové motivy (pták mluvící lidskou řečí); značné autobiografické prvky

Vypravěč:

v -ich formě; vypravěčem je sama hl. postava – autor

Postavy:

MUŽ: nešťastný a osamělý (tragická láska); v průběhu děje neklidný až smílivý; často uvažuje o životě, smrti, apod.; HAVRAN: pohádkový symbol; zoologicky je nesprávně zmiňován právě jako havran, přestože v originále šlo o krkavce (havran je však ve shodě s tradiční českou symbolikou)

Děj:

vypravěčem je osamělý muž trýzněný těžkou horečkou; myslí a vzpomíná na zemřelou dívku Lenoru (marně k ní hledá cestu prostřednictvím okultních věd) → o půlnoci ho vyděsí šramot → původcem zvuků je havran (krkavec) → havran vletí do jeho pokoje (znepokojuje ho svou záhadností) → muž mu pokládá různé otázky → vždy dostává stejnou odpověď: "nevermore" (nikdy více) → mužův neklid se mění v paniku → je vyděšený a snaží se havrana vyhnat, ten však zůstává → na závěr muž (autor) metaforicky konstatuje, že havran už nikdy neodletí (a nezmizí z jeho duše)

Kompozice:

pouze 108 veršů (poměrně malý rozsah)

Prostor:

mužův pokoj – skvostně zařízená místnost

Čas:

o půlnoci během minut, možná hodin

Význam sdělení (hlavní myšlenky díla):

vyjádření vlastních pocitů autora; příliš velké lpění na mrtvém

LITERÁRNÍ HISTORIE - společensko-historické pozadí vzniku

Politická situace (mocenské konflikty, aj.):

vznik některých amerických států (1816-1859); počátek rozporů mezi severními a jižními americkými státy kvůli odlišným pohledům na otroctví

Kontext dalších druhů umění:

HUDBA: Frédéric Chopin (1810-1849); MALBA: Eugene Delacroix (1798-1863)

Kontext literárního vývoje:

v literatuře probíhá období romantismu

AUTOR

Život autora:

Edgar Allan Poe (1809-1849) – americký romantický básník, prozaik, esejista, zakladatel moderního detektivního a hororového žánru a představitel raného žánru science fiction; nar. v Bostonu (USA) – brzy se stal sirotkem – adoptivní rodiče (odtud prostřední jméno Allan) – studia – potíže s alkoholem a drogami – stavy deprese (často během nich tvořil) – ztráta zaměstnání – ve 30. letech začal významněji tvořit – r. 1835 získal práci šéfredaktora – r. 1845 vydal báseň Havran – kontroverzní, ale zaznamenala velký úspěch – zisk společenského postavení – znovu bída – alkohol – zemřel r. 1849

Vlivy na dané dílo:

autorovy deprese, alkoholové a drogové závislosti; smrt manželky

Vlivy na jeho tvorbu:

brzká smrt jeho rodičů; pobyt s adoptivní rodinou v tajemné Anglii → hrůzostrašnost jeho pozdějších děl

Další autorova tvorba:

autor kromě poezie tvořil i povídky a jiné krátké prózy; PRÓZY: Povídky (1945); Jáma a kyvadlo (1942)

Inspirace daným literárním dílem (film, dramatizace, aj.):

PŘEKLADY: Karel Čapek, Vítězslav Nezval, Jaroslav Vrchlický, Charles Baudelaire; FILM: Havran (komediálně-hororový film USA; 1963) – hraje: Jack Nicholson, aj.; FILM: ve filmu nejspíše ovlivnil slavného hororového režiséra Alfreda Hitchcocka, a to zejména jeho film Ptáci; MALBA: báseň byla námětem i pro množství výtvarných děl; PARODIE: báseň byla zkráceně parodována i v populárním americkém seriálu Simpsonovi

Jak dílo inspirovalo další vývoj literatury:

samotné dílo i celá autorova tvorba měla značný vliv na francouzské prokleté básníky (Arthur Rimbaud, Jean Paul Verlaine) a na celý moderní žánr sci-fi a hororu; výborně navozenou temnou atmosférou svých děl ovlivnil také Charlese Baudelaira nebo Arthura Conana Doylea (Pes baskervillský); vliv na moderní literaturu: Ray Bradbury (451 stupňů Fahrenheita), Joanne Rowlingová (příběhy o Harrym Potterovi)

LITERÁRNÍ KRITIKA

Dobové vnímání díla a jeho proměny:

báseň absolutně ohromila tehdejší společnost; Poe se díky ní okamžitě proslavil; dodnes je považována za jednu z nejvýznamnějších básní všech dob

Dobová kritika díla a její proměny:

Poe byl často kritizován za své drogové a alkoholové závislosti – dlouho byl chápán jako kontroverzní a problémový autor; jeho význam a chápání jeho osobnosti i tvorby osvětlil Evropsě Charles Baudelaire, který ho překládal do francouzštiny; částečná kontroverze tohoto díla však (vzhledem k Poeově osobnosti) přetrvává dodnes

SROVNÁNÍ

Srovnání s vybraným literárním dílem:

Arthur Conan Doyle – Pes baskervillský (slavné dílo o detektivovi Sherlocku Holmesovi s podobně temnou atmosférou a prostředím); Karel Jaromír Erben - Kytice (v baladě nazvané Svatební košile můžeme také najít motiv příliš velkého lpění na mrtvém)

balada - epická, lyricko-epická nebo lyrická báseň; ponurý děj; často s tragickým koncem; původně založené na lidových pověrách a zvycích (K. J. Erben) – ve 20. století se v nich začíná objevovat sociální podtext (Jan Neruda, Jiří Wolker, Jaroslav Vrchlický nebo Petr Bezruč)

romantismus - v literatuře jde o směr, který se rozvíjel zejména v 1. pol. 19. stol. a pravděpodobně vznikl v Anglii; rozvíjela se zejména lyrická (nedějová) poezie, lyricko-epické žánry, ale také román, aj.; ZNÁKY: konflikt mezi vnitřním a vnějším (reálným) světem; pocit vnitřní rozervanosti hlavního hrdiny, který se vzpírá společenským konvencím; PŘEDSTAVITELÉ: George Gordon Byron, Percy Bysshe Shelley, Mary Shelleyová, Walter Scott, sestry Brontëovy (Charlotte, Emily a Anne), Robert Louis Stevenson, Oscar Wilde, bratři Grimmové, Heinrich Heine, Victor Hugo, Stendhal, Alexandre Dumas starší, Alexander Sergejevič Puškin, Michail Jurjevič Lermontov, Nikolaj Vasiljevič Gogol, Karel Hynek Mácha, Božena Němcová, Karel Jaromír Erben, Hans Christian Andersen, aj.

esej - odborný publicistický (novinářský) žánr; střední nebo kratší rozsah; jde o úvahu na vybrané téma

hororová próza - próza s hororovými prvky (tajemné postavy a prostředí; občas nadpřirozené prvky)